

Nr 18

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring i kollekt-kungörelsen.

Första lagutskottet har behandlat en i andra kammaren väckt motion, nr 97, av herrar *Zetterberg* i Stockholm och *Svenungsson*. I motionen anhålles att »riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring av kungl. kungörelsen den 30 december 1953 angående kollekt, att församlingskollekt må, utöver vad nu medgives, upptagas under ytterligare 10 dagar om året».

Beträffande skälen för motionärernas anhållan får utskottet hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser

I 1 § kungl. kungörelsen den 30 december 1953 angående kollekt, vilken trädde i kraft den 1 januari 1954, har stadgats, att kollekt må upptagas i samband med offentlig gudstjänst och andaktsstund, som förrättas i svensk kyrkoförsamling inom riket, till understödjande av svenska kyrkans mission, sjömansvård, diakoni, församlingsvård och övriga verksamhet ävensom till annan verksamhet, som det kan anses angeläget för svenska kyrkan att stödja.

Rikskollekt är kollekt, som upptages i rikets samtliga församlingar eller vissa angivna församlingar tillhörande skilda stift. Om rikskollekts upptagande bestämmer Kungl. Maj:t, som även fastställer kollektändamålet och antalet dagar för kollektens upptagande samt huruvida kollekten skall upptagas i samtliga församlingar inom riket eller blott i församlingarna inom vissa stift eller delar av dessa. Om Kungl. Maj:t icke fastställt dag och gudstjänstillfälle, då kollekten skall upptagas, bestämmes detta av vederbörande domkapitel för underlydande församlingar.

Stiftskollekt är kollekt, som upptages inom ett stift. Om stiftskollekts upptagande och därmed avsett ändamål samt dag och gudstjänstillfälle härför bestämmer domkapitlet, som jämväl bestämmer i vilka av stiftets församlingar kollekten skall upptagas. I varje särskild församling må icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd sammanlagt mer än *tolv dagar* om året tagas i anspråk för stiftskollekter.

Församlingskollekt är kollekt, som upptages inom en församling. Om upptagande av sådan kollekt beslutar församlingens kyrkoråd, som jämväl *Bihang till riksdagens protokoll 1960. 9 saml. 1 avd. Nr 18*

själv bestämmer såväl ändamålet med kollekten som när kollekten skall upptagas.

Därest synnerliga skäl föreligger och domkapitlet så medgiver, må pastor flytta av domkapitlet bestämd dag för riks- eller stiftskollekts upptagande i församlingen till annan dag i samma kalenderkvartal.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning, som § 46 riksdagsordningen föreskriver, inhämtat yttranden över motionen från domkapitlet i Uppsala och Skara stift, Svenska kyrkans diakonistyrelse, Svenska kyrkans missionsstyrelse och Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse. Därjämte har Svenska prästförbundet beretts tillfälle att yttra sig över motionen.

Av remissinstanserna finner *prästförbundet* lagändring i den av motionärerna angivna riktningen önskvärd, medan domkapitlet i Uppsala och Skara stift samt diakonistyrelsen avstyrker den föreslagna ändringen i kollektkungörelsen.

Prästförbundet finner det angeläget att ökat utrymme beredes åt församlingens egna kollekt. Förbundet förordar en ökning med sex dagar, därvid motsvarande minskning borde avse rikskollekterna. Därvid torde i första hand kollekt till socialt karitativa ändamål böra utgå. I andra hand kunde kyrkliga ändamål, vilka även tillgodoses genom stiftsorganens arbete, erhålla delad kollekt eller kollekt vartannat år i stället för varje år.

Domkapitlet i Uppsala stift har vid sitt yttrande fogat en sammanställning över de 36 rikskollekter, som skall upptagas inom ärkestiftet under år 1960. Rikskollekt upptages för:

Svenska kyrkans mission (två kollekt dagar), Diakonistyrelsens allmänna verksamhet (två kollekt dagar), Sjömansvårdsstyrelsens allmänna verksamhet, Svenska Bibelsällskapet, Fjellstedtska skolan, Svenska diakonisällskapet (Ersta), Svenska kyrkans lekmannaskola, Svenska diakonsällskapet, Samariterhemmet i Uppsala, Vårsta diakonissanstalt, Luleå stifts diakoniförening, Luleå stiftsråds lekmannaverksamhet i lappmarken, Svenska missionssällskapet, Stockholms stadsmission, Sveriges kristliga studentrörelse, Sigtunastiftelsen, Diakonistyrelsens söndagsskolnämnd, Sveriges kyrkliga studieförbund, Riksförbundet kyrklig ungdom, Nämnden för kyrkans press-tjänst, Lutherska världsförbundet, Svenska ekumeniska nämnden, Svenska kyrkohjälpen, Diakonistyrelsens militärnämnd och förbundet soldaternas vänner, till lika fördelning, Underhåll av kyrkor i Visby stift, Laurentiistiftelsen i Lund och Sankt Ansgars stiftelse i Uppsala, till lika fördelning, Svenska kyrkans frivilliga byggnadslånekassa, Svenska kyrkans småkyrkofond och sällskapet för främjande av kyrklig självvård, till lika fördelning, S:ta Katharinastiftelsen, Sofia församlingen i Paris och Ulrika Eleonoraförsamlingen i London samt Victoria församlingen i Berlin (två kollekt dagar), till lika fördelning, Jerusalemsföreningen och Israelsmissionen, att fördelas med $\frac{1}{4}$ resp. $\frac{3}{4}$, Inomeuropeisk mission, Svenska kyrkans kommitté för hjälp åt åldriga flyktingar och Rädda barnen, till lika fördelning.

Domkapitlet uppger, att för stiftskollekter tagits i anspråk samtliga tolv tillåtna dagar, och fortsätter:

Av det anförda framgår, att inom ärkestiftet kunna under år 1960 tolv sön- och helgdagar tagas i anspråk för församlingskollekt. Härvid bör emellertid observeras, att enligt praxis tillämpas kollektkungörelsens bestämmelser sålunda, att skyldighet att upptaga riks- eller stiftskollekt å därför föreskriven dag allenast avser sådan offentlig gudstjänst eller andaktsstund, som är i lag eller annorledes föreskriven. Hinder synes därför icke möta mot att å dag, vilken fastställts för upptagande av riks- eller stiftskollekt, upptaga församlingskollekt vid annan offentlig gudstjänst eller andaktsstund än som nyss nämnts.

Domkapitlet vill först framhålla att de ändamål, för vilka rikskollekter upptagas, äro sådana, som för sin verksamhet äro i allt väsentligt hänvisade till på frivillighetens väg insamlade medel och för vilka anslag av allmänna medel icke utgå eller ens kunna utgå. Det är sålunda icke möjligt för församling att genom anlitan av utdebiterade medel bidra till verksamhet av annan art än sådan, som ligger inom ramen för församlingens lokala kompetens. Möjligheten för församling att anslå medel till riks- kyrkliga ändamål är alltså mycket begränsad. — — Vad som anförts rörande rikskollektsändamålen gäller i allt väsentligt även för de kollekt-ändamål, för vilka stiftskollekter upptagas.

Syftet med den föreliggande motionen är att bereda församlingarna ökade möjligheter att genom församlingskollekt stödja angelägna lokala verksamheter avseende församlingsvårdens olika grenar. Emellertid vill domkapitlet framhålla att det är just denna verksamhet, som regelmässigt faller inom församlingarnas lokala kompetens. Ett bifall till motionen skulle därför lätteligen leda till att man genom församlingskollekt bestrider utgifter för församlingsändamål, vilka rätteligen borde bestridas med av församlingen anslagna medel och detta till förfång för sådana ändamål, vilka icke annorledes än genom frivilliga gåvor kunna befrämjas.

I motionen har anförts, att den förestående revisionen av lagen om församlingsstyrelse torde komma att begränsa församlingarnas kompetens i fråga om anslagsgivning till sociala ändamål. Enligt domkapitlets mening torde en eventuell sådan begränsning i varje fall icke komma att avse verksamhet av egentlig kyrklig karaktär.

Då nuvarande avvägning mellan riks-, stifts- och församlingskollekt enligt domkapitlets uppfattning är ägnad att tillgodose de skilda behoven och något bärande skäl för en ändring icke förebragts, får domkapitlet bestämt avstyrka den i motionen föreslagna ändringen av kollektkungörelsen.

Domkapitlet i Skara stift framhåller, att synnerligen starka skäl borde förebringas för att redan nu åvägabringa ändring i 1953 års kollektkungörelse, vilken ersatte en kungörelse av år 1950. Domkapitlet finner de av motionärerna anförda synpunkterna beaktansvärda och anför vidare:

Det gäller emellertid här ett avvägningsproblem, varvid rikskyrkliga och övriga kollektändamål måste vägas mot varandra. Enligt motionärernas åsikt skulle en reducering av rikskollekternas antal med tio icke behöva medföra, att angelägna rikskyrkliga uppgifter bleve eftersatta. Domkapitlet

finner sig nödsakat att starkt ifrågasätta bärigheten av detta resonemang. Det synes domkapitlet ofrånkomligt, att en ändring enligt motionärernas förslag skulle innebära en betänklig minskning av angelägna rikskollekter. Redan nu överhopas församlingarna med ansökningar om kollekt till olika rikskyrkliga ändamål, som icke erhållit rikskollekt. Skulle ytterligare tio rikskollekter borttagas, skulle dylika ansökningar komma att ytterligare ökas och församlingarna komme att få än svårare att avvåga mellan i och för sig angelägna rikskyrkliga intressen och olika församlingsändamål.

Därtill kommer, att i många, sannolikt de flesta församlingar kollekttillfällena icke äro hundraprocentigt utnyttjade. Enligt biblisk och urkristen uppfattning (jämför 1 Kor. 16: 2) är varje söndag en kollektdag. Blir gåvooffret ånyo ett oundgängligt moment i varje söndags- eller helgdagsgudstjänst, synes detta i ett stort antal församlingar komma att medföra en icke alldeles betydelselös utökning av antalet kollekttillfällen. En ändring i nu nämnd riktning synes ej böra åstadkommas genom administrativa åtgärder i annan mån, än gudstjänstordning och därmed handboksfrågor kunna komma att beröras.

Med hänvisning till vad sålunda anförts finner sig domkapitlet för närvarande icke kunna tillstyrka åtgärder i motionens syfte.

Diakonistyrelsen yttrar:

Vid bedömningen av motionens förslag torde det vara av vikt att erinra om att Svenska kyrkan saknar möjlighet att utdebitera medel till kyrkliga ändamål. Endast de lokala församlingarna äger denna rättighet. Församlingarnas beskattningsrätt innesluter visserligen rätten att bevilja anslag till rikskyrkliga institutioner, vilkas verksamhet kan vara till gagn för församlingens medlemmar. Det kan även med tillfredsställelse noteras, att medvetandet om riks- och stiftsorganens betydelse för lokalförsamlingarna alltmera stärkts och att detta medfört en ökning av församlingarnas anslag till allmänkyrkliga ändamål. Det torde dock få anses ostridigt, att de lokala församlingarna genom beviljningsrätten har större möjligheter att tillgodose sina ekonomiska behov än stifts- och rikskyrkan.

Det finns också av denna anledning en hel rad av för kyrkans arbete centrala riks- eller allmänkyrkliga institutioner, vars verksamhet i avgörande grad är beroende av de medel, som inflyter genom rikskollekten. Skulle dessa kollektmedel reduceras eller i vissa fall rent av upphöra, måste dessa institutioners arbete högst avsevärt försvåras och kunde i en del fall helt omintetgöras. Det är för situationen betecknande, att den största delen av de av Kungl. Maj:t fastställda rikskollekterna tillfaller sådana allmänkyrkliga ändamål, som under en lång följd av år beviljats rikskollekt och som enligt styrelsens mening ej heller i framtiden gärna kan avföras från rikskollektlistan. På grund av detta stora antal närmast permanenta och oundgängliga kollektändamål skulle en reducering av antalet rikskollekter med tio betyda, att möjligheterna att bevilja rikskollekt för *nya*, i vissa fall mera tillfälliga men för det kyrkliga arbetet dock vitala initiativ och arbetsformer så gott som helt försvinner. Den möjlighet, som motionen påpekar, att församlingen genom församlingskollekt äger rätt att även stödja ändamål av allmänkyrklig karaktär torde icke kunna sägas ersätta eller motsvara det ekonomiska stöd som kan erhållas genom en av Kungl. Maj:t för alla församlingar fastställd rikskollekt.

Styrelsen är väl medveten om att vissa församlingar måste anses vara

i behov av ökat antal kollekttillfällen för församlingens egen verksamhet. Det torde dock för dessa församlingar vara möjligt att erhålla dylika tillfällen genom extragudstjänster av olika slag: vesprar, musikgudstjänster o. d. Samtidigt vill styrelsen emellertid påpeka, att enligt tillgängliga uppgifter ett stort antal församlingar icke synas utnyttja alla de fria kollekt-dagar, som står till församlingarnas förfogande. Som exempel kan nämnas, att till prästmötet i Göteborg 1957 biskopen i sin ämbetsberättelse anförde följande:

»Det har klagats över att de kollekt-dagar, som står till församlingarnas fria disposition, är för få. Det är då intressant att se, hur församlingarna har utnyttjat dessa kollekt-dagar. 1956 hade församlingarna 15 fria kollekt-dagar till förfogande. Det visar sig nu, att 51 församlingar icke utnyttjade mer än 1—3 av dessa dagar, 90 utnyttjade 4—6, 65 utnyttjade 7—9 och återstoden utnyttjade 10 eller mer. Endast 11 församlingar utnyttjade alla dessa kollekttillfällen. Det är här helt naturligt i första hand fråga om storstadsförsamlingarna, vilka ju var för sig kan vara så stora som hela kontrakt på landet och därför har så många skiftande behov av frivilliga insatser, som måste vädja till församlingens offervilja.

Erfarenheten ger alltså knappast vid handen, att församlingarna inte skulle ha så många kollekttillfällen till förfogande, som de rimligen behöver.»

På grund av vad som sålunda anförts vill diakonistyrelsen bestämt avstyrka det i motionen framlagda förslaget att antalet rikskollekter genom kungl. förordning begränsas till ett antal av tio rikskollekter mindre än vad som enligt praxis för närvarande brukar beviljas.

Missionsstyrelsen framhåller, att rikskollekterna till svenska kyrkans mission icke är att betrakta som kollekter för ett särskilt ändamål utan ett uttryck för kyrkans väsentliga verksamhet och alltså icke kan åsidosättas för stifts- eller församlingskollekter.

Sjömansvårdsstyrelsen förutsätter, att verksamheten vid de svenska sjömanskyrkorna i utländska hamnstäder hör till de »angelägna rikskyrkliga uppgifter», vilka icke skulle beröras av en eventuell reducering av antalet rikskollekter.

Utskottet

I fråga om antalet dagar, vilka kan utnyttjas för kollekt, gives i kollektkungörelsen föreskrift endast beträffande stiftskollekter: utan Kungl. Maj:ts tillstånd må icke mer än tolv dagar om året tagas i anspråk för dylika kollekter. För rikskollekts upptagande bestämmer Kungl. Maj:t antalet dagar, som för år 1960 fastställts till 36 eller samma antal som 1958 och 1959. För församlingskollekt kan följaktligen under innevarande år tolv söndagar och helgdagar komma i fråga.

I förevarande motion har hemställts om sådan ändring av kollektkungörelsen, att församlingskollekt må utöver vad som nu medgives upptagas

under ytterligare tio dagar om året. Motionärerna har därvid angivit, att det vidare utrymmet för församlingskollekt bör vinnas genom minskning av antalet rikskollekter.

Den av motionärerna väckta frågan gäller ett avvägningsproblem, varvid rikskyrkliga och övriga kollektändamål måste vägas mot varandra. Denna avvägning blir givetvis speciellt svår i ett läge, då samtliga kollekttillfällen blivit utnyttjade. Motionärerna har bl. a. framhållit, att utrymmet för församlingarnas egna initiativ nu är ganska begränsat. Av remissyttrandena framgår emellertid, att ett stort antal församlingar icke synes utnyttja alla de fria kollekt dagar, som står till församlingarnas förfogande, samt att enligt praxis kollektkungörelsens bestämmelser tillämpas så, att skyldighet att upptaga riks- eller stiftskollekt å därför föreskriven dag allenast avser sådan offentlig gudstjänst eller andaktsstund, som är i lag eller anorledes föreskriven. I fråga om nuvarande rikskollekter, vilka redovisats ovan i utskottets utlåtande, har motionärerna icke angivit de ändamål, som skulle beröras av den föreslagna minskningen av antalet rikskollekter.

Även om utskottet hyser förståelse för de syften, som uppbär motionen, anser utskottet med hänsyn till det anförda skäl icke föreligga för en ändring av kollektkungörelsen i motionens anda. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion, II: 97, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 mars 1960

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Per Olofsson, Nyström och Ferdinand Nilsson*;

från andra kammaren: herrar Landgren, Onsjö, Östrand, Ekström i Björkvik, Edlund, fru Lidman-Frostenson, fröken Bergegren och herr Larsson i Stockholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.